

Hyvinvointiraportti 2023

Yhteisölautakunta lähetekeskustelu 18.4.2024

Kunnanhallitus 27.5.2024

Kunnanvaltuusto 12.6.2024

05/2024

Hyvinvointiraportti 2023

Johdanto

1 Hyvinvointiin vaikuttavat yhteiskunnalliset ja globaalit ilmiöt vuonna 2023

2 Hyvinvoinnin tila 2023

2.1 Hyte-kerroin

2.2 Kestävä elämäntapa

2.3 Kulttuuri ja osallisuus

2.4 Liikkumisen aktivointi

2.5 Mielenterveys ja päihteettömyys

3 Toteutuneet toimenpiteet 2023

Lähteet

Liitteet

Johdanto

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön tavoitteena on vaikuttaa kuntalaisten elämän sujuvuuteen, elämänlaatuun ja kokemukseen toimivasta arjesta Lempäälässä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä ohjaavat sekä Lempäälän kunnan kuntastrategia että Lempäälän kunnan laaja hyvinvointikertomus vuosilta 2017-2020 ja hyvinvointisuunnitelma vuosille 2022-2024.

Hyvinvointiraportti on Lempäälän hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä hyvinvointisuunnittelmatyön väline, jonka avulla seurataan, mihin suuntaan lempääläisten hyvinvointi kehittyy. Tiedot päivitetään vuosittain ja niiden pohjalta suunnataan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimia osana talouden ja toiminnan suunnittelua ja johtamista.

Vuoden 2023 hyvinvointiraportti sisältää nostoja lempääläisten liikkumisesta, mielen hyvinvoinnista ja päihteiden käytöstä, elintavoista, turvallisuudesta, kulttuurihyvinvoinnista ja osallisuudesta eri väestöryhmien näkökulmista. Lisäksi on nostettu valtuuston 6/23 toiveesta esiin ikäihmisten yksinäisyyteen ja osallisuuteen liittyviä tekijöitä.

Hyvinvointiraportti pitää sisällään myös seurannan talousarviossa linjattujen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden ja toimenpiteiden etenemistä raportointivuonna.

1 Hyvinvointiin vaikuttavat yhteiskunnalliset ja globaalit ilmiöt vuonna 2023

Koronaepidemian alkamisesta on kulunut tämän raportin kokoamisen aikaan jo neljä vuotta. Korona on heinäkuusta 2023 alkaen luokiteltu valvottavaksi tartuntataudiksi eikä sitä enää ole luokiteltu kansanterveysuhaksi (STM n.d). Epidemia ja rajoitustoimet ovat vaikuttaneet suoraan väestön terveyteen, mutta myös väestön hyvinvointiin ja elinoloihin, palvelujärjestelmään ja palvelujen käyttöön sekä talouteen. Epidemian terveydelliset, psykososiaaliset ja taloudelliset vaikutukset ovat olleet voimakkaimpia niissä väestöryhmissä, jotka olivat jo ennen epidemiaa haavoittuvassa asemassa. Epidemia on vaikuttanut erityisesti lasten, nuorten ja ikääntyneiden hyvinvointiin heikentävästi. (Karvonen ym. 2022; Majlander ym. 2022.) Nuorilla etäkoulu ja sosiaalisten suhteiden vähentyminen lisäsivät sosiaalisia pelkoja (Duodecim 2023), syömishäiriöitä, mielialaoireita ja ahdistuneisuutta (Kestilä ym. 2022). Mielenterveysvaikutukset ovat olleet kielteisimpiä nuorilla ja nuorilla aikuisilla. Vanhemmilla työkäisillä ja ikääntyneillä vaikutukset ovat jääneet lievemmiksi. Ikääntyneillä yksinäisyys lisääntyi. (Kestilä ym. 2022.) Kuitenkin suomalaisten usko tulevaisuuteen on keskellä pandemiaakin pysynyt vahvana (Suvisaari ym. 2022).

Koronaepidemian jälkeen väestön hyvinvointiin on välillisesti vaikuttanut Venäjän Ukrainaan kohdistuva hyökkäyssota, jonka alkamisesta raportin kokoamisen aikaan on kulunut kaksi vuotta. Hyökkäyssodasta on seurannut energian kallistuminen ja inflaation aikaansaama hintojen nousu (Karvonen ym. 2022).

Ilmaston lämpeneminen ja luontokato vaikuttavat laajasti yhteiskuntaan ja väestön hyvinvointiin. Hyvinvointia ja terveyttä heikentävät globaalisti puhtaan veden puute, ravinnon niukkuus, äärimmäiset sääilmiöt sekä sisä- ja ulkoilman saasteet. Suomessa ilmastonmuutoksen terveysriskit keskittyvät etenkin helteen vaikutuksiin, vesiepidemioihin, eläinten ja hyönteisten välittämiin sairauksiin, liukastumistapaturmiin sekä rakennusten kosteusvaurioihin liittyviin sisäilmaongelmiin (Eskola & Lanki 2019.) Ympäristökriisi on stressitekijä, joka voi vaikuttaa myös mielenterveyteen sekä äkillisesti että pitkäkestoisesti (Rintala ym. 2023)

Koronapandemia, Venäjän hyökkäyssota sekä kuluttajahintojen nousu voivat olla vaikuttaneet siihen, että joka viides aikuinen on joutunut tinkimään ruoasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä rahanpuutteen vuoksi. Toimeentulon vaikeudet ovat lisääntyneet kaikissa ikäryhmissä, naisilla miehiä selvemmin. Toimeentulon vaikeudet ovat kuitenkin kaikista yleisimpiä nuoremmassa ikäryhmissä. (Kestilä & Karvonen 2023.) Epävarmuudet vaikuttavat ihmisten jaksamiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin, mutta myös energiakriisin, hintojen ja lainakorkojen nousun kautta arkisiin mahdollisuuksiin ylläpitää ja edistää hyvinvointia.

2 Hyvinvoinnin tila 2023

Lempäälän kunnan laajassa hyvinvointikertomuksessa ja –suunnitelmassa linjataan seurattaviksi indikaattoreiksi kuluvalle valtuustokaudella Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen hyvinvoinnin edistämisen vähimmäistietosisältöön kuuluvat indikaattorit. Vähimmäistietosisällön ohella hyvinvoinnin edistämistyön onnistumista seurataan niin sanottujen hyte-kertoimen tulos- ja prosessi-indikaattoreiden avulla. Hyte-kerroin määrittää valtiolta kunnille maksettavan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosan määrää.

Indikaattoritiedon on tarkoitus auttaa ohjaamaan resursseja ja seuraamaan toiminnan vaikutuksia. Indikaattoritiedot löytyvät suurimmaksi osaksi avoimista tietolähteistä ja niissä hyödynnetään kouluterveyskyselyä, TEA-viisarin tietoja, kuntien taloustietoja, poliisin tilastoja, yleisten kirjastojen tilastoja sekä työhön ja toimeentuloon liittyviä tilastoja. Indikaattoritaulukot löytyvät raportin liitteestä 1.

Indikaattoritietoa tässä raportissa on täydennetty laadullisella lempääläisiä koskevalla ilmiötiedolla, jota ovat olleet mukana tuottamassa Lempäälän kunnan hyvinvointityöryhmä ja ikäryhmittäiset kumppanuustiimit sekä nuorisovaltuusto, seniori- ja vammaisneuvosto. Myös muissa verkostoissa ja työryhmissä kerätty arjen ilmiötieto täydentää indikaattoritietoa. Raportissa väestön hyvinvoinnin tilaa kuvataan voimassa olevan hyvinvointisuunnitelman mukaisten teemojen mukaan ja ikäryhmittäin.

2.1. Hyte-kerroin

- HYTE-kerroin on vuoden 2023 alusta kunnille voimaan tullut kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan.
- Valtionosuuden lisäosan suuruus määräytyy kahdenlaisten indikaattorien perusteella:
 - Prosessi-indikaattorit kuvaavat kunnan toimintaa
 - Tulosindikaattorit kuvaavat saavutettuja tuloksia
- Yhteensä indikaattoreita on 21. Indikaattorien soveltuvuus arvioidaan määräajoin, eivätkä ne tule olemaan aina samoja.
- Vuoden 2023 tiedoilla Lempäälän kunnalle maksettava valtionosuuden lisäosa on 521 600 euroa.

Hyte-kertoimen tulosindikaattorit

Tulosindikaattorit mittaavat muutosta väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä.

Indikaattori	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, osuus 8. ja 9. luokan oppilaista (ind. 286)		19,6		24,7		24,8
Ylipaino, % osuus 8. ja 9. luokan oppilaista (ind. 3906)		12,5		13,8		14,4
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17—24-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä (ind. 3219)	6,6	7,3	6,6	6,3	6,5	*
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25—64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä (ind. 234)	2,4	2,5	2,3	1,7	2	*
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25—64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä (ind. 306)	5,0	4,9	4,8	4,4	4,3	*
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitokaksot 65 vuotta täyttäneillä henkilöillä verrattuna 10 000 vastaavan ikäiseen henkilöön (ind. 3959)	362,1	342,7	355,8	299,9	311	*

* = päivittyä myöhemmin 2024-2025

Hyte-kertoimen prosessi-indikaattorit

Prosessi-indikaattorit kuvaavat kunnan voimavaroja ja toimenpiteitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Niiden avulla mitataan nykytilannetta ja toimintaa. Prosessi-indikaattorit on kerätty THL:n TEA-tiedonkeruiden yhteydessä suoraan kunnista. Asteikko on 0-100.

Kuntajohto	Indikaattori	2017	2019	2021	2022	2023
Kuntalaisten elintapojen raportointi	Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista (ind. 5336)	100	100	100	100	100
Väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä kuvaavat mittarit	Kunnan toiminta- ja taloussuunnitelmassa määritellään vuosittain mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista (ind. 5331)	100	100	100	100	100
Hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen	Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen (ind. 5330)	100	0	100	100	0
Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asiantuntijuus	Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä (ind. 5333)	100	100	100	100	100
Asiakasraadit tai foorumit	Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämissä hyödynnetään asiakasraateja ja foorumeja (ind. 5335)	100	100	100	100	100

Hyte-kertoimen prosessi-indikaattorit

Liikunta	Indikaattori	2018	2020	2022
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuuden raportointi	Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa (ind. 5323)	0	100	100
Seurojen, yhdistysten ja kunnan yhteiskokous	Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen (ind. 5321)	100	100	100
Kohdennetut liikkumisryhmät lapsille ja nuorille	Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille (ind. 5327)	100	0	100
Vaikutusten ennako- arviointi (EVA)	Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat valmisteilla olevien lautakuntapäätösten vaikutusten ennakkoarvointiin (EVA) (ind. 5320)	100	0	100
Liikunnan edistämisen poikkihallinnollinen työryhmä	Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä (ind. 5328)	100	100	100

Kulttuuri	Indikaattori	2023
Osallisuus	Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä (ind. 3984)	100

Peruskoulut	Indikaattori	2017	2019	2021	2022	2023
Oppilaiden poissaolot	Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa (ind. 5313)	51	67	72	72	35
Liikuntavälitunnit	Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit (ind. 5316)	66	82	100	100	100
Kouluruokailusuositus	Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä (ind. 5317)	100	76	93	93	27
Kouluympäristön ja -yhteisön tarkastus	Kouluympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin tarkastaminen kolmen vuoden välein (ind. 5309)	72	97	100	100	100

2.2. Kestävä elämäntapa

Indikaattoreihin yhdistetty ilmiötieto

Sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys, turvallisuus

- Lapsiperheiden elinolot ovat Lempäälässä keskimääräistä paremmat. Ahtaasti asuvia tai toimeentuloa pitkäaikaisesti saaneiden osuudet ovat muuta maata ja Pirkanmaata pienemmät. Toimeentulotukea saavien lapsiperheiden osuus on pysynyt samana ja pitkäaikaisesti toimeentulotukea saavien osuus on hieman noussut viime vuosina. Tuloerot ovat lähteneet hienoiseen laskuun Lempäälässä.
- Koulutuksen ulkopuolelle jääneitä 17-24-vuotiaita oli 6,5 % vuonna 2022 vastaavan ikäisestä väestöstä. Osuus on pysynyt viime vuodet kutakuinkin ennallaan.
- Nuorisotyöttömyys on pysynyt samana vuoteen 2022 verrattuna. Rakennetyöttömyys on hienoisessa laskusuunnassa.
- Lempäälässä on turvallista elää. Poliisin tietoon tulleita rikoksia on muuta maata vähemmän. Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyviä hoitojaksoja on muuta maata vähemmän. Myös poliisin tietoon tulleet liikenneturvallisuuden vaarantamisen ja liikennerikkomusten määrät ovat viime vuosina vähentyneet.
- Koulukiusaamisen kokemukset ovat ala- ja yläasteikäisillä nousseet ja ammattikoululaisilla vähentyneet. Someturva on mahdollistettu käyttöön esi- ja perusopetuksen oppilaille ja lukion opiskelijoille sekä henkilökunnalle osana kouluväkivallan- ja kiusaamisen ehkäisyä.
- Fyysisen väkivallan kokemukset vanhemman tai vastaavan taholta ovat koko maata yleisempiä 8. ja 9. luokkalaisilla sekä toisen asteen ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoilla. Väkivallan kokemukset ovat vähentyneet muilla paitsi ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoilla, joilla kokemukset ovat nousseet.
- Ammattilaisten huolenaiheeksi nuorten kohdalla nousee polarisaation kasvu, joka näyttäytyy jengiytymisenä, väkivallan ja ilkivallan lisääntymisenä, päihteiden lisääntyneenä käyttönä ja päihdekauppana.
- Työikäisten ja ikäihmisten kohdalla ammatillaiset nostavat esille huolet maailmantilanteesta. Maailmantilanteesta johtuva epävarmuus on lisääntynyt ja asukkaita huolettavat korona, sodan uhka ja heikentynyt taloustilanne. Työikäisten keskuudessa maksuttomien matalan kynnyksen palvelujen tarve on kasvanut.
- Ikääntyneiden vuonna 2023 toteutetun hyvinvointikyselyn mukaan vastaajista 87 % kokee Lempäälän turvallisesti asua ja liikkua.

2.2. Kestävä elämäntapa

Indikaattoreihin yhdistetty ilmiötieto

Ekologinen kestävyys ja ravitsemus

- Lempäälässä edistetään työmatkapyöräilyä ja -liikkumista vuonna 2022 tehdyn kartoituksen pohjalta ja tähän liittyen sekä HINKU-tavoitteiden mukaisesti työmatkapyöräilyä ja -liikkumista edistettiin hankkimalla turvallisia polkupyörien säilytyspaikkoja kiinteistöille ja joukkoliikennepysäkeille.
- Lempäälään on suunniteltu viihtyisiä ja turvallisia asuinalueita, joissa huomioidaan eri liikennemuodot, joukkoliikenteen saavutettavuus sekä toimiva kunnossapito.
- Lempäälässä on painotettu yhdyskuntarakenteen täydentämistä nauhataajamassa ja joukkoliikenteen äärellä.
- Lempäälään on valmistunut luonnon monimuotoisuusohjelma. Ohjelmaan on sisällytetty myös hiilinielujen vahvistamiseen liittyviä toimenpiteitä. Luonnon merkitys on kasvanut työikäisten keskuudessa.
- Lempäälän kuntaan on valmisteltu ensimmäinen energiaohjelma osana Energia ja ilmastojarkeä –kärkihanketta. Energiaohjelman tavoitteena on vähentää riippuvuutta fossiilisista energianlähteistä ja edistää uusiutuvan energian käyttöä kustannustehokkaalla tavalla.
- Ruokakasvatus on huomioitu sekä ravitsemus- että vastuullisuussuunnitelmassa. Varhaiskasvatuksessa aloitettiin syksyllä 2023 säännöllinen ruokakasvatustoiminta yhteistyössä ruokapalveluiden kanssa. Ruokakasvatus palvelee myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä hävikin hallintaa.
- Vuonna 2023 kouluterveyskyselyyn vastanneista 8.-9. –luokkalaisista noin 63 % syö päivittäin koululounaan. Ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista puolet syö koululounaan kun 1. ja 2. vuoden lukiolaisista 79 % syö koululounaan päivittäin.

2.3. Kulttuuri ja osallisuus

Indikaattoreihin yhdistetty ilmiötieto

- Asukkaita on kannustettu aikaisempaa enemmän omaehtoiseen kulttuuritoimintaan.
- Ala- ja yläasteikäisillä kulttuuriharrastaminen on vähentynyt mutta toisen asteen opiskelijoilla vastaavasti kasvanut.
- Kulttuuripalveluiden saavutettavuus on pysynyt samoissa lukemissa viime vuodet.
- Osallisuutta ja yhteisöllisyyttä on kehitetty muun muassa vahvistamalla järjestöyhteistyön rakenteita. Yhteisöbussi otettiin kulttuurisisältöjen osalta käyttöön syksyllä 2023. Syksyn aikana toteutettiin neljä kulttuuriaiheista kierrosta. Kulttuurilähetetoiminta on aloitettu ja kulttuuriluotsitoimintaa on pilotoitu.
- Toimintamahdollisuudet ovat hyvät mutta erityisesti työikäisten aktiivisuus 3. sektorin toimijoiden kanssa koetaan vähentyneen. Lisäksi työikäisten osallisuuden haasteina nähdään resurssien ja jaksamisen haasteet.
- Hintojen nousun tunnistetaan kaventavan osallistumista ja vaikuttavan esimerkiksi kulkemiseen.
- Ikääntyneiden osallisuuden esteinä nähdään liikkumiseen ja kulkemiseen liittyvät haasteet sekä seuran puute. Ikäihmisten viestinnän tavoitettavuus on koettu parantuneen, mutta toisaalta digipalvelut eivät tavoita kaikkia ikäihmisiä. Digitukea toivotaan lisää.
- Lempäälässä on aloittanut maahanmuuttokoordinaattori, jolta saa ohjausta ja neuvontaa kotoutumiseen ja yhteiskuntaan integroitumiseen liittyvissä asioissa. Lisäksi monikulttuurikahvilatoiminnan toteuttamistapaa on muutettu ja sitä järjestää yhteistyössä hyvinvointialue, Lempäälän kunta ja kolmas sektori.

2.3. Kulttuuri ja osallisuus

Indikaattoreihin yhdistetty ilmiötieto

- Suurin osa 8. ja 9. luokan oppilaista kokee osallisuutensa hyväksi mutta 12 %:lla on erittäin heikko osallisuuden kokemus. Tulos on pienentynyt vuodesta 2021 mutta on kaksinkertainen vuoteen 2019 verrattuna.
- Lasten ja nuorten tyytyväisyys elämään on laskenut kaikissa ikäryhmissä edellisestä tilastovuodesta, suurin lasku on ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoilla. Suurin osa on kuitenkin tyytyväisiä elämäänsä.
- Yksinäisyyden kokemukset ovat vähentyneet lukiolaisilla mutta muissa ikäryhmissä yksinäisyys on lisääntynyt. Ammattikoululaisilla yksinäisyyden kokemukset ovat kasvaneet.
- Lasten ja nuorten yksinäisyys on ammattilaisten mukaan lisääntynyt. Vaikuttavina tekijöinä nähdään muun muassa harrastamisen puute, tietokoneen äärelle jääminen, paikkakunnalle muuttaneiden ystävien puute ja opiskelupaineet yhä nuoremmilla.
- Lasten ja nuorten osallisuuden edistämisessä ja osallistumisessa vanhemmilla todetaan olevan vahva vaikutus. Nuoret kaipaavat turvallisia aikuisia arjen ympäristöön, ja oikea-aikaista tukea sekä vertaistukea. Erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien lasten osallisuuden tukemiseen tulee kiinnittää huomiota.
- Lempäälässä on käynnissä Etsivä harrastustoiminta, jonka avulla on tavoitettu haavoittuvassa asemassa olevia lapsia ja nuoria toimintaan mukaan.
- Ammattilaisten mukaan ikäihmisten yksinäisyys ja eristyneisyys on lisääntynyt. Ikääntyneiden hyvinvointikyselyn mukaan 22 % kokee itsensä yksinäiseksi. Noin 70 % ikääntyneistä tuntee olevansa tarpeellinen ja kuuluvansa hänelle tärkeään joukkoon ja noin 80 % kokee voivansa vaikuttaa elämänsä kulkuun ja kokee elämällään olevan tarkoitus. Kuitenkin noin 10 % tuntee tarpeettomuuden tunnetta ja elämän tarkoituksettomuutta.

2.4. Liikkumisen aktivointi

Indikaattoreihin yhdistetty ilmiötieto

- Liikkumista edistetään Lempäälässä monin keinoin kaikissa ikäryhmissä ja virkistysalueet ovat kaikkien kuntalaisten saavutettavissa. Uusia liikuntapaikkoja on valmistunut, esimerkiksi tekojäärata, tekonurmikenttiä, tenniskentät ja Hakkarin ulkokuntosalit.
- Lempäälässä toimii poikkihallinnollinen hyte-työryhmä sekä kumppanuustiimit, joissa liikunnan edistämistä pohditaan laajasti.
- Kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelma valmistui 2023.
- Varhaiskasvatuksessa toimivat liikuntajelpit ovat toteuttaneet liikunnalliset toimintakortit, joilla ohjataan, tuetaan ja kehitetään lasten perusmotorisia taitoja konkreettisten harjoitteiden avulla.
- Peruskoulun 5. ja 8. luokkalaisilla toteutettavien Move-mittausten mukaan Lempäälässä 26 %:lla 5. luokkalaisista ja 34 %:lla 8. luokkalaisista fyysinen toimintakyky on heikolla tasolla vuonna 2023. Fyysinen toimintakyky on heikentynyt molemmissa ikäluokissa, nuoremmilla enemmän.
- Lasten ja nuorten parissa toimivien ammattilaisten liikkumiseen liittyvät huolet Lempäälässä kytkeytyvät tietokoneen äärelle jäämiseen sekä harrastamisen puutteeseen.
- Lempäälässä on käynnissä Harrastava koululainen –hanke sekä siihen liittyvä Etsivä harrastustoiminta.

2.4. Liikkumisen aktivointi

Indikaattoreihin yhdistetty ilmiötieto

- Syksyllä 2023 toteutetun hyvinvointikyselyn mukaan työikäiset liikkuvat kevyesti noin 5,15 h viikossa, naiset miehiä enemmän. Reippaasti liikutaan noin 2,15 h viikossa ja rasittavasti noin 1,15 min viikossa. Miehet liikkuvat rasittavasti hiukan naisia enemmän. Kokonaisuudessaan liikuntasuosituksen mukaisesti liikuntaa harrastavia on noin 38 %. Miehet pääsevät tavoitteeseen hiukan naisia paremmin.
- Työikäiset toivovat enemmän kävely- ja pyöräilyreittejä luontoalueille, ja pyöräily- ja kävelymukavuuden lisäämistä hyvällä asfaltilla ja risteysalueiden nousuerojen huomioimisella. Myös runkolukittavia pyörätelineitä toivotaan enemmän, esimerkiksi kauppojen pihoihin. Edullisista kuntosalimaksuista ollaan kiitollisia mutta kaikilla ei ole siihen varaa. Työttömille ja pienituloisille toivotaan ilmaista kuntosalia. Lisäksi toivotaan ulkokuntosaleja ja ilmaisia liikuntatapahtumia lapsettomille ja jumppia ilta-aikaan. Matalan kynnyksen painonhallintaryhmiä kaivataan myös.
- Työikäisten parissa työskentelevät ovat kiinnittäneet huomiota sosiaalisen median ajankäyttöön. Sosiaalisessa mediassa vietetään enemmän aikaa. Lisäksi etätyöskentely on koronan jäljiltä vahvana ja sillä voi olla vaikutuksia arkiliikunnan vähenemiseen, samoin hektisellä työllä. Toisaalta luonnon merkitys on kasvanut ja se koetaan tärkeäksi.
- Ikääntyneiden parissa työskentelevät ovat kiinnittäneet huomiota taloudellisen tilanteen heikkenemisen johdosta vähentyneeseen liikkumiseen. Toisaalta toimintamahdollisuuksien ja harrastusmahdollisuuksien kuvataan olevan hyvät. Koronan vaikutukset näkyvät edelleen mutta suunta on parempaan päin.
- Ikääntyneiden hyvinvointikyselyn mukaan yli 40 %:lla ei ole esteitä harrastustoimintaan osallistumiseen, mutta kolmasosa kokee oman terveydentilansa olevan haasteena harrastustoimintaan osallistumisessa. Jonkin verran ikäihmiset kokevat haasteina myös harrastuskaverien ja liikenneyhteyksien puutteen. Ikääntyneet toivovat harrastusmahdollisuuksia myös taajama-alueille.
- Voimaa vanhuuteen –mentorointihanke päättyi 2023 lopussa mutta mallin toimenpiteitä jatketaan paikallisesti.
- Ammattilaisten näkemysten mukaan sekä työikäisten että ikäihmisten osalta huolena on polarisoituminen: toiset liikkuvat aktiivisesti ja osa terveytensä kannalta aivan liian vähän.
- Palvelupolkuja on tehty nuorten, työikäisten ja ikäntyneiden liikuntaneuvontaan.
- Yhteisölautakunnan tavoitteena on rekrytoida liikuntapalveluihin yksi terveysliikunnanohjaaja lisää, jotta hyvinvoinnin- ja terveyden edistämisen tavoitteet saavutetaan.

2.5. Mielenterveys ja päihteettömyys

Indikaattoreihin yhdistetty ilmiötieto

- Polarisaatio päihteiden käytössä näkyy lukion ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoiden välillä. Ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista huolta herättävää päihteiden käyttöä tai rahapelaamista on noin 13 %:lla verrattuna lukiolaisiin, joiden osuus on 1,5%. Ammattioppilaitoksen opiskelijoilla huolta herättävä päihteiden käyttö ja rahapelaaminen on laskenut 7 %:lla edelliseen kyselyyn verrattuna.
- Päivittäinen tupakkatuotteiden käyttö on vähentynyt ammattikoululaisilla mutta lisääntynyt hiukan lukiolaisilla.
- Raittiina olevien määrä on lisääntynyt yläasteikäisten ja ammattikoululaisten keskuudessa. Lukiolaisten keskuudessa raittius on hiukan vähentynyt ja humalahakuinen juominen lisääntynyt.
- Ammattilaisten mukaan lasten ja nuorten päihteiden käyttö vähentynyt. Toisaalta pohditaan, onko päihteiden käyttö osittain piilossa. Polarisaatio on lisääntynyt ja tämä näkyy päihteiden käytössäkin. Lisäksi huolta herättävät ruutuaika, yksinäisyys, opiskelupaineet ja näiden mukana tuomat vaikutukset muun muassa sosiaalisiin taitoihin. Myös rajattomuus ja kaverivanhemmuus herättävät huolta, samoin vastakkainasettelu. Vanhemmuuteen tarvitaan tukea.
- Nuorten mielestä hyvinvointihuolista tai päihteistä ei ole aina helppo puhua aikuisille, sillä seuraukset mietittyvät. Erilaiset anonyymit chat-palvelut koetaan hyvinä väylinä hakea neuvoa tai tukea.
- Vanhempien lasten ja nuorten keskuudessa somessa leviävät erilaiset haitalliset sisällöt kuten väkivaltakulttuuriin liittyvät ilmiöt.
- Edellisessä kouluterveyskyselyssä ahdistuneisuutta kokevien osuus oli lisääntynyt mutta uusimman kyselyn mukaan 8. ja 9. luokkalaisilla ja lukiolaisilla ahdistus on kääntynyt laskuun. Ammattioppilaitoksen opiskelijoilla ahdistus on lisääntynyt noin 8%.
- Vahvan positiivisen mielenterveyden kokemukset ovat laskeneet kuudella prosentilla 8. ja 9. luokkalaisilla, ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoilla 10 %:lla. Lukiolaisilla kokemukset ovat päinvastoin lisääntyneet kahdeksalla prosentilla.

2.5. Mielen terveys ja päihteettömyys

Indikaattoreihin yhdistetty ilmiötieto

- Työikäisten ja ammattioppilaitosten nuorten vanhempien päihteiden käyttö on lisääntynyt ja onkin suurempaa kuin koko maassa. Myös ammattikoululaisten huoli vanhempiensa alkoholinkäytöstä on lisääntynyt. Työikäisten mielen terveyden haasteet ovat ammattilaisten mukaan lisääntyneet.
- Työikäisten osalta päihteisiin liittyvät ammattilaisten huolet kytkeytyvät someriippuvuuteen, taloushuoliin, työttömyyteen ja yleiseen elämänhallintaan. Työelämän muutokset, etätyö, yksintyöskentely, hektisyys ja multitaskaus ovat ammattilaisten mukaan myös nähtävillä. Myös avun saanti ja ajan varaaminen terveydenhuoltoon on koettu haasteeksi.
- Samoin kuin työikäisten kohdalla, ikäihmisten päihteiden käytöstä on saatavilla hyvin vähän kuntakohtaista tilastotietoa. Lempäälässä toteutetun +65-vuotiaiden ikääntyneiden hyvinvointikyselyn mukaan ainoastaan 4% vastaajista on ollut huolissaan joko itse tai läheisen toimesta alkoholin käytöstä viimeisen vuoden aikana. Luku on matala suhteessa Pirkanmaan muiden alueiden lukuihin.
- Ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan osana laajempaa hyte-työtä.
- Työikäisten mielen hyvinvointiin liittyvää avointa dataa ei ole kuntakohtaisesti saatavilla. Ammattilaisten kokemusten mukaan työikäisten uupumiseen, stressiin ja palautumiseen liittyvät huolet ovat työikäisten väestön keskuudessa yleisiä.
- Ikääntyneillä päihdesairaudet ja masennus ovat ammattilaisten mukaan lisääntyneet. Huolta herättävät erilaiset nivelvaiheet kuten eläkkeelle siirtyminen ja kriisit, yksinäisyys sekä taloudellisen tilanteen heikentyminen. Koronan jälkivaikutukset näyttäytyvät eristäytymisenä ja kotiin jäämisinä mutta suunta on parempaan. Lisäksi toimintamahdollisuudet ovat Lempäälässä hyvät ja luovat hyvinvointia.

3 Toteutuneet toimenpiteet 2023

Lempäälässä asukkaiden hyvinvointia edistetään arjessa monin tavoin. Hyvinvointityön kivijalan muodostavat toimivat peruspalvelut. Edellytyksiä väestön hyvinvoinnille ja terveydelle luodaan varhaiskasvatuksen ja koulujen arjessa, kirjasto-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalveluissa, ruokapalveluissa, kaavoituksessa, liikennejärjestelyitä suunniteltaessa sekä monissa muissa kunnan tehtävissä. Hyvinvoinnin edistämisen kenttä onkin laaja ja tehtävä kuuluu kaikille kunnan toimialoille. Lisäksi paikallisilla järjestöillä, yksityisillä yrityksillä ja yhteisöillä on keskeinen rooli hyvinvoinnin, yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistämisessä.

Kaikkea mahdollista hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perustyötä ei ole mielekästä kuvata vuosittain, joten Lempäälässä on valittu vuosittain raportoitavaksi talousarviossa määritellyt hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vuositavoitteet.

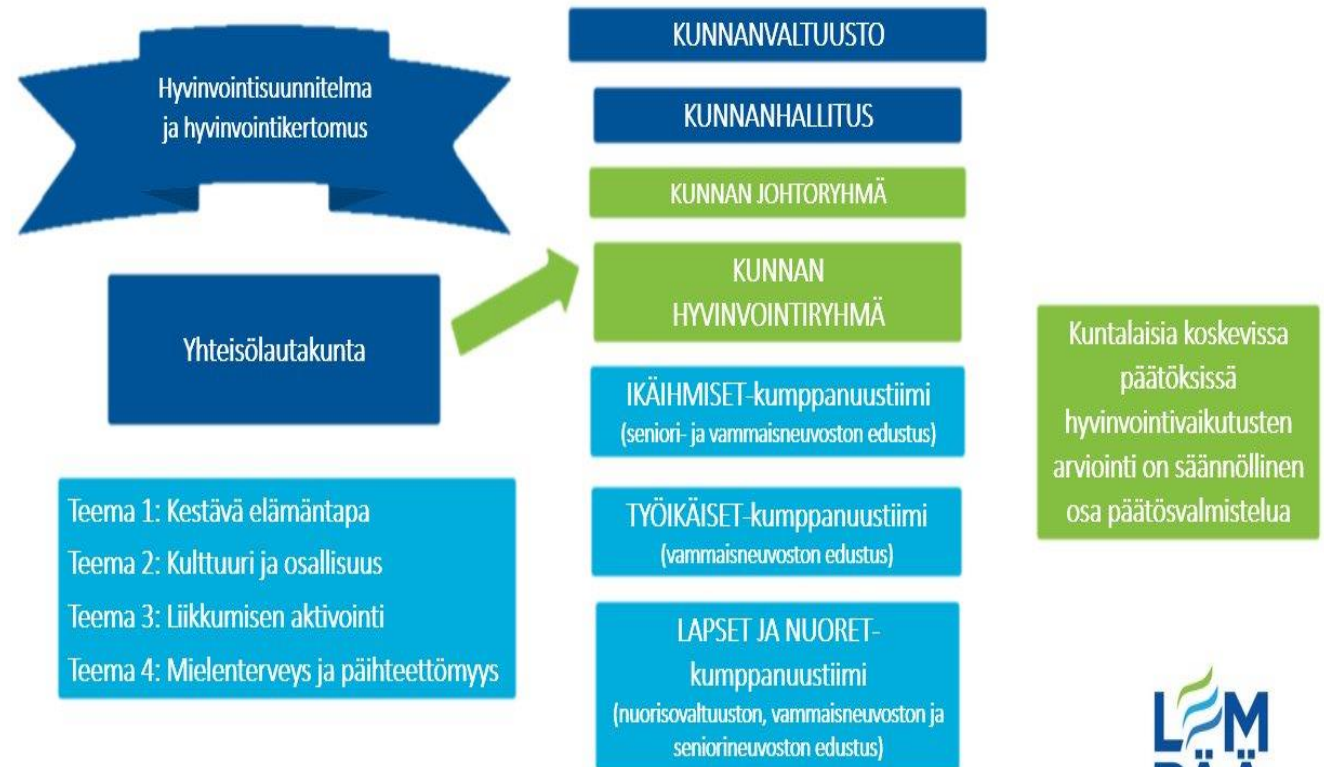
Hyvinvointiraportin seuraavilla sivuilla raportoidaan kunnassa toteutunut hyvinvointityö talousarviossa ja tilinpäätöksessä 2023 esitettyjen hyvinvoinnin edistämisen tavoitteiden ja toimenpiteiden osalta palvelualueittain.

Hyvinvoinnin edistämisen rakenteet ja koordinointi 2023

- Vuonna 2023 tavoitteena oli hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä ehkäisevän päihdetyön rakenteiden vakiinnuttaminen.
- Oheinen hyvinvoinnin edistämisen rakenne vahvistettiin kunnanvaltuustossa 31.8.2022 osana Lempäälän kunnan laajaa hyvinvointikertomusta vuosilta 2017-2020 ja hyvinvointisuunnitelmaa vuosille 2022-2024. Myös ehkäisevän päihdetyön suunnitelma, liikkuishjelma ja kulttuurihyvinvointiohjelma hyväksyttiin kunnanvaltuustossa 31.8.2022.
- Hyvinvointisuunnitelmassa vahvistetut hyvinvoinnin edistämisen teemat vuosina 2022-2024 ovat: kestävä elämäntapa, kulttuuri ja osallisuus, liikkumisen aktivointi sekä mielenterveys ja päihteettömyys.
- Hyvinvoinnin edistämisen koordinaatiosta vastaava toimielin on 1.1.2023 alkaen yhteisölautakunta.
- Kunnan hyvinvointityöryhmä sekä ikäryhmittäiset kumppanuustiimit toimivat poikkihallinnollisina yhteistyöryhminä Lempäälän kunnan, Pirkanmaan hyvinvointialueen ja vaikuttamistoimielimienyhteisessä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä.

Hyvinvointisuunnitelma ja -kertomus tietoon perustuvassa johtamisessa

Tavoite 1: Huolehdimme henkilöstömme työhyvinvoinnista, työssä jaksamisesta ja työkyvystä

Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet	Mittari	Toteuma 2023
Työhyvinvointi ohjelman jatkaminen suunnitelman mukaisesti (ILOA) keskittyen ohjelman kolmanteen osuuteen ILOA III Arvostava työyhteisö.	ILOA Lempäälään työhyvinvointiohjelman osuudet etenevät suunnitelman mukaisesti. ILOA III Arvostava työyhteisö -osuudessa on toteutettu kaksi oppimiskierrosta.	Vuonna 2018 aloitettu ILOA Lempäälään -työhyvinvointihanke saatiin päätökseen vuonna 2023, kun ILOA III - Arvostava työyhteisö -osuus oppimiskierroksineen ja kaikkien yksiköiden keskusteluineen käytiin keväällä 2023. Tämän jälkeen on työskennelty kunnanhallituksen asettaman kärkihanke Paras työpaikka kanssa. Suunnittelun jälkeen projektiin haettiin ja saatiin tukea eläkeyhtiö Kevasta. Hankkeessa keskitytään modernin johtamisen kehittämiseen sekä henkilöstöetuuksien uudistamiseen.
Työkykyjohtamisen käytäntöjä kehitetään.	Jatkamme esihenkilöiden ja organisaation kehittämistä sekä palvelumuotoilukoulutusten että Esihenkilöakatemian muodossa. Tarjoamme esihenkilöille sekä nuorille työntekijöille työnohjausta tukemaan vaativissa tehtävissä onnistumista. Mielenterveyden tukimuotoja kehitetään.	Palvelumuotoilukoulutusta ja esihenkilöakatemiaa jatkettiin. Keskeisimmät teemat, ovat hallinto, talous ja henkilöstöasiat. Keväällä 2023 tarjottiin nuorille ja esihenkilöille tukea sisäisen coachingin avulla. Mielenterveyden tukimuodot on kuvattu ja mallista on tehty julisteet.
Työkykytilanteita tukemaan jatkamme tukivakanssien hyödyntämistä.	Tukivakansseja on hyödynnetty. Eläkemaksujen aleneminen tehokkaan uudelleensijoitustoiminnan ansiosta.	Tukivakansseja on hyödynnetty ja niiden avulla on kyetty lyhentämään sairauspoissaoloja. Työkyvyttömyyseläkemaksut ovat laskeneet vuodesta 2022 vuoteen 2023. Saimme osana Paras työpaikka -kärkihanketta työkykyjohtamiseen kehittämisrahaa.

Tavoite 1: Huolehdimme henkilöstömme työhyvinvoinnista, työssä jaksamisesta ja työkyvystä

Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet	Mittari	Toteuma 2023
Ruokapalvelussa otetaan käyttöön vuonna 2023 vastuuperehdyttäjämalli, joka sisältää samalla myös työsuojeluparitoiminnan. Malli on keinona ennaltaehkäistä työkykyriskejä.	Vastuuperehdyttäjämalli on käytössä.	Vastuuperehdyttäjämalli ei ole vielä käytössä kunnolla. Mallia muotoillaan vielä vuonna 2024.
Henkilöstöetuuksia parannetaan nostamalla liikunta-, kulttuuri- ja hierontaetuuden määrää henkilöstön toiveiden mukaisesti ja lisäämällä etuusvalikoimaan työmatkaedun.	Etuudet käytössä kyllä/ ei	Kyllä
Otamme käyttöön myös työsuohdepolkupyörän.		
Huolehdimme henkilöstömme työhyvinvoinnista, työssä jaksamisesta ja työkyvystä.	Henkilöstön Fiiliskyselyn tulokset keskiarvo yli 3,5 (skaala 1–5)	Fiiliskyselyn tulokset kuntakonsernin tasolla 3,5.
	Vakituisen henkilöstön sairauspoissaolopäivien kehitys (sairauspoissaolopäivät / henkilö) vähentynyt vuodesta 2022	Sairauspoissaolopäivät vakituisella henkilöstöllä koko vuonna 2023 oli 13,63 pv/hlö, kun vuonna 2022 se oli 16,98 pv/hlö. Tartuntatautilain mukaisia poissaoloja ei ollut vuonna 2023.
	Joka toinen vuosi tehtävän laajan työhyvinvointikyselyn tulokset indeksiluku vähintään 14,0	Työhyvinvointikysely toteutettiin marraskuussa 2023 ja tulokset saatu tammikuussa 2024. Koko kunnan osalta tunnusluku on 14,6, mikä on hieman parempi kuin edellisellä kyselykerralla.

Tavoite 2: Talous ja työllisyys

Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet	Mittari	Toteuma 2023
Rakennamme yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa erityisesti työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun osalta (TYP).		Lisäksi valmisteltiin uutta Tampereen seudun työllisyysaluetta ja vahvistettiin siihen liittyvien 15 kunnan yhteistyötä.
Työttömyysaste pysyy matalana, tavoitetaso on alle 7,5 %.	Työttömyysaste	Vuoden 2023 työttömyysaste oli 6,3 %.
Nuorten työttömien määrä vähenee.	Alle 30-vuotiaiden työttömien määrä	Alle 30-vuotiaita työttömiä oli joulukuussa 160 (+ Vesilahti 13), kun vuotta aiemmin heitä oli 155 (+ Vesilahti 12). Nuorten työpaja Pointti muutettiin kuntouttavasta työtoiminnasta työllistymistä tukeviksi palveluiksi. Etsivä nuorisotyö tavoitti ennätyksellisen määrän monialaisen tuen tarpeessa olevia nuoria sekä kertaluonteisen viranomaisasioinnin tarpeessa olevia nuoria. Yksilövalmennusta tarvitsevien asiakkaiden määrä kasvoi selkeästi loppuvuotta kohden.

Tavoite 3: Palvelemme paremmin

Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet

Ruokapalvelu toteuttaa vuosittain asiakastyytyväisyyskyselyt. Osana toiminnan kehittämistä ja asiakastyytyväisyyttä on asiakkaiden vahva osallistaminen ja tunne siitä, että voi vaikuttaa.

Mittari

Asteikko kyselyssä on 1–5 ja tavoitteena saada arvosanaksi yli 3.

Toteuma 2023

Ruokapalvelut toteutti vuosittaisen asiakastyytyväisyyskyselyn elokuussa ja yleisarvosanaksi ruokapalvelu sai 3,5, joka on tavoitetasossa.

Tavoite 4.1: Terveysten edistäminen ja hyvinvointi: *Vanhus- ja vammaispalvelut*

Hyvinvointialueiden aloitettua toimintansa 1.1.2023 kunnalla ei ole enää omia vanhus- ja vammaispalveluita mutta Pirkanmaan hyvinvointialueen kanssa tehdään yhteistyötä.

Lempäälän kunta tekee Pirkanmaan hyvinvointialueen lähitoureilla yhteistyötä tarjoten esimerkiksi kulttuurilähetteitä, kulttuurisisältöjä ja tuolijumppaa.

Yhteistyössä seurakunnan kanssa on toteutettu yhteisöllisiä ruokahetkiä.

Tavoite 4.2: Terveysten edistäminen ja hyvinvointi: Psykososiaaliset palvelut

Hyvinvointialueiden aloitettua toimintansa 1.1.2023 kunnalla ei ole enää omia psykososiaalisia palveluita mutta Pirkanmaan hyvinvointialueen kanssa tehdään yhteistyötä muun muassa lähitorien kautta.

Tavoite 4.3: Terveyden edistäminen ja hyvinvointi: (Opetuspalvelut) Kasvatus- ja opetuspalvelut

Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet	Mittari	Toteuma 2023
Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden uudelleenmuotoilu osana sujuvaa yhdyspintatyötä Pirkanmaan hyvinvointialueen kanssa.	Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä opiskeluhoitosuunnitelma on päivitetty yhteistyössä Pirkanmaan hyvinvointialueen kanssa 11/2023.	Opiskeluhoitosuunnitelma on hyväksytty kasvatus –ja opetuslautakunnassa 6/2023. Lempäälän lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma laadinta on käynnistynyt.
Koulujen kerhotoiminta on säännöllistä ja monipuolista ja toimintaa on joka koululla.	Kerhotoimintaa järjestetään Harrastava Koululainen-toiminnan puitteissa 1 000 oppilaalle lukuvuoden 2023–2024 aikana.	Harrastava koululainen toiminta käynnistyi 09/2023 ja päättyi 04/2024. Koululta järjestyi tiloja Harrastava koululainen -kerhojen käyttöön. Harrastaminen mahdollistettiin hankkeen kautta 1000 nuorelle. Alakoululaisille järjestettiin noin 55 ohjattua kerhoa kouluilla tai etänä koulupäivän jälkeen. Yläkoululaisille kerhotoimintaa järjestettiin koulujen läheisyydessä tai etänä. Ohjattua toimintaa yläkoululaisille on viiden kerhon verran. Oppilaiden harrastamattomuuden syitä on Harrastava koululainen - hankkeen kautta kartoitettu ja saatujen tulosten myötä on pyritty järjestämään juuri oikeanlaista ja kohdennettua kerhotoimintaa. Kerhotoiminta saavuttaa tällä hetkellä hyvin kunnan lapset ja nuoret. Etsivää harrastustoimintaa toteutetaan sekä ala- että yläkoululaisille mm. yhteistyössä oppilashuollon henkilöstön ja koulu yhteisö ohjaajien kanssa.
Kiinnitämme huomiota oppilaiden mahdollisten poissaolojen syihin ja toimimme moniammatillisesti, jotta saamme ehkäistä koulupudokkuutta. Tuemme monipuolisesti niitä oppilaita, joiden koulunkäynti tai oppiainemenestys koronavuosien ym. vaikutuksesta ovat luisumassa huonompaan suuntaan.		Lempäälän kunnassa on syksyn 2023 aikana ollut aktiivisten ohjaustoimenpiteiden piirissä 15 nuorta, joiden osalta on monitoimijaisesti tehty kohdennettuja toimenpiteitä tilanteiden haasteellisuuden vuoksi. Yhteistyö Tredun TUVA-koulutuksen kanssa on toiminut esimerkiksi, esimerkkinä pilotoitu oppivelvollisuuden suorittamista tukevaa pajatoimintaa kunnan ja Tredun yhteistyönä. Oppivelvollisuuden pidentäminen 18 ikävuoteen asti on tullut voimaan 2023. Oppilaspoissaolot vähentyneet.
Ruokapalvelun ravitsemussuunnitelma (2021-2025) päivitetään huomioden ruokapalveluiden painottuminen opetus- ja varhaiskasvatuspalveluihin. Tärkeänä osana ravitsemussuunnitelmaa on ruokakasvatus, jolla pyritään vaikuttamaan yhteistyössä lasten ja nuorten ruokavalintoihin poikkihallinnollisesti.	Ravitsemussuunnitelma päivitetty	Ravitsemussuunnitelma on päivitetty. Ruokakasvatus on huomioitu sekä ravitsemus- että vastuullisuussuunnitelmassa. Varhaiskasvatuksessa aloitettiin säännöllinen ruokakasvatustoiminta yhteistyössä ruokapalveluiden kanssa.

Tavoite 4.4: Terveysten edistäminen ja hyvinvointi: Yhteisöpalvelut

Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet	Mittari	Toteuma 2023
Liikuntapalveluiden toimintojen uudelleenmuotoilun painopisteenä on kaiken ikäisten liikkumisen lisääminen sekä aktivoiminen, erityisesti huomioiden terveytensä kannalta liian vähän liikkuvat kuntalaiset sekä muun palvelutarjonnan ulkopuolelle jäävät kohderyhmät.	Suosituksella tai omatoimisesti ohjautuvien liikuntaneuvonta-asiakkaiden määrä 50 hlö/vuosi	Liikuntaneuvontaan ohjautunut 53 henkilöä. Asiakaskohtaamisia liikuntaneuvonnan kohdalta 135.
Liikuntaneuvonta on kuntalaisten terveyttä edistävä hyvinvointipalvelu ja se on osa kunnan, järjestöjen sekä muiden toimijoiden ja hyvinvointialueen yhteistyössä toteuttamaa ennaltaehkäisevää elintapaohjausta.	Liikuntaneuvonnan palvelupolku laadittu yhdessä hyvinvointialueen kanssa	Kokoonnuttu 5 kertaa Hämeen Liikunnan ja Urheilun sekä Pirkanmaan hyvinvointialueen kanssa. Pirkan kanssa on käyty yhteistyötä yksittäisten asiakkaiden ohjautumisen suhteen. Palvelupolkuja tehty ikääntyneiden ja työikäisten liikuntaneuvontaan. Lasten ja nuorten palvelupolkua kehitetään vuonna 2024. Palvelupolkujen lisääminen kunnan kotisivuille ei toteutunut vuonna 2023. Potilastietojärjestelmän tunnukset on käytössä jokaisella terveysliikunnanohjaajalla. Tehtiin työikäisten hyvinvointikysely, johon vastasi 1020 18–64 -vuotiasta lempäläistä.
Vakiinnutetaan hyvinvoinnin edistämisen ja ehkäisevät päihdetyön rakenteiden toimintaa tukemalla kumppanuustiimien toiminnan käynnistymistä ja hyvinvointisuunnitelmien ja -ohjelmien toimeenpanoa rakenteissa.	HYTE-työryhmän ja kumppanuustiimien vuosikellot ovat käytössä	Vuosikellot ovat käytössä. Kokonaiskoordinaation näkökulmasta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenne on vakiintumassa ja työskentelyn sujuvuus kehitty jatkuvasti. HYTE -työryhmä on kokoontunut vuosikellon mukaisesti yhteensä 14 kertaa. Kumppanuustiimeistä lasten ja nuorten kumppanuustiimi on kokoontunut 10 kertaa, ikäihmisten kumppanuustiimi on kokoontunut 9 kertaa ja työikäisten kumppanuustiimi 4 kertaa.
Syrjäytymisen ennaltaehkäisytaavoittamalla uusia nuoria olemassa oleviin palveluihin (muun muassa Saapas-toiminta, liikkuva nuorisotila) ja tapahtumiin ja vahvistamalla sekä yhteisöpalveluiden että eri sektoreiden välistä yhteistyötä.	Vapaaehtoisten ja koulutettujen ohjaajien määrä, kasvu 10 % Jalkautuvan nuoristyön päivät/lukumäärä 20 pvä	Koulutettuja vapaaehtoisia on aktiivisesti toiminnassa mukana 12. Koulutettujen vapaaehtoisten määrä kasvanut, mutta toiminnassa mukana olevat on pysynyt samana. Saapastoiminta toteutunut 10 kertaa. Liikkuva nuorisotila toteutunut 6 kertaa.

Tavoite 4.4: Terveysten edistäminen ja hyvinvointi: Yhteisöpalvelut

Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet	Mittari	Toteuma 2023
Turvallisemmat kirjastotilat ja palvelut vahvemmin osaksi kuntalaisten arkea.	Turvallisemman tilan periaatteet käytössä	Turvallisemman tilan periaatteet on toteutettu kirjalliseen muotoon tiloihin ja tapahtumiin.
Kirjastopalveluiden katvealueiden tunnistaminen ja saavutettavuuden kehittäminen.	Hakeutuvien palveluiden kehittäminen ja käyttöönotto	Yhteisöbussikonsepti on käytössä.
	Kävijämäärien seuraaminen vuosina 2022–2024	Kävijämääriä seurataan vuosina 2022-2024. Vuoden 2023 kävijämäärät olivat 22 prosenttia suurempia kuin vuoden 2022 kävijämäärät.
	Kirjastossa toteuttavien tapahtumien ja näyttelyiden määrän kehitys, kasvu 5 %	Näyttelyiden ja tapahtumien määrä on kasvanut vuodesta 2022 vuoteen 2023. Tapahtumia järjestettiin 170 kappaletta. Tapahtumien määrä kasvoi 24 prosenttia vuodesta 2022. Näyttelyiden määrä on pysynyt samana kuin vuonna 2022.
Kulttuuri ja hyvinvointi kuuluu kaikille, jota edistetään kulttuurilähetteen käytön laajentamisella uuteen käyttäjäryhmään.	Kulttuurilähetteen lukumäärä ja osallistujat lukumäärä 20 hlö.	Kulttuurilähetteen on annettu 50 kpl, mutta lähetteellä palveluun osallistuneita asiakkaita ei ole toistaiseksi pystytty tilastoimaan.
Kulttuurihyvinvoinnin toimenpideohjelmassa pilotoidaan kulttuurilähetteen käyttöönotto (vanhus- ja vammaispalveluissa). Pilotointi on suunnattu yli 60-vuotiaille yhteistyössä Pirhan lähitorien kanssa.	Kulttuurilähete on pilotoitu	Toiminnan laajentamista erityistä tukea tarvitseviin lapsiin on suunniteltu syksyllä 2023 ja toteutus tapahtuu kevään 2024 aikana.
Lakisääteinen ikäohjelma tehdään osaksi hyvinvointisuunnitelmaa.	Ohjelma on tehty.	Ikäihmisten hyvinvointisuunnitelma on tehty.
		Toteutettiin ikääntyneiden hyvinvointikysely, johon vastasi noin 680 yli 65-vuotiasta lempäläistä.

Tavoite 4.4: Terveysten edistäminen ja hyvinvointi: Yhdyskuntapalveluiden palvelualue

Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet	Mittari	Toteuma 2023
Sääksjärven koulukeskuksen laajennuksen ja peruskorjauksen suunnittelun ja rakentamisen laadunhallinnalla varmistetaan, että tilat ovat käyttötarkoituksen mukaiset, esteettömät, terveelliset ja turvalliset. Rakennus suunnitellaan pitkäikäiseksi huomioiden huollettavuus.	Kosteudenhallinnan laadunhallinta Kuivaketju10-toimintamallin mukaisesti Rakennus- ja vastaanotonaikainen puhtaudenhallinta Puhtausluokitus P1- ja Terve Taloperiaatteiden mukaisesti Lupa- ja toteutussuunnittelu- vaiheessa käyttäjien, ylläpidon ja kunnan vammaisneuvoston kuuleminen.	Laajennuksen rakennustyöt käynnistyivät lokakuun lopussa 2023. Peruskorjausosuus on tehty kesällä 2023. Käyttäjää on kuultu säännöllisesti hankkeen valmistelu- ja urakan kehitysvaiheessa, ja suunnitelmat on esitelty vammaisneuvostolle. Vammaisneuvosto on antanut lausunnon laajennushankkeen rakennuslupaa varten. Käyttäjää on kuultu peruskorjaussuunnitelmien osalta.
Edistetään työmatkapyöräilyä ja -liikkumista vuonna 2022 tehdyn ohjelman pohjalta.	Laaditaan kuntokartoitus kunnan pyöräreiteille ja jalankulun väylille.	Kuntokartoitus kunnan pyöräreiteille ja jalankulun väylille on tehty.
Huolellisella suunnittelulla rakennetaan viihtyisiä ja turvallisia asuinalueita, joissa huomioidaan eri liikennemuodot, joukkoliikenteen saavutettavuus sekä toimiva kunnossapito.	Hyväksytyjen katusuunnitelmien ja yleisten alueiden suunnitelmien määrä	Vuoden 2023 aikana hyväksyttiin 39 kpl katusuunnitelmia ja 4 kpl yleisen alueen suunnitelmia. Hyväksytyt suunnitelmat olivat Saikan, Linnajärventien itäosan, ja Humalamäen kaava-alueet sekä Ideaparkinkadun suunnitelmat.

Tavoite 5: Lisäämme matalan kynnyksen palveluja lasten, nuorten ja perheiden kasvu- ja elinympäristöihin

Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet

Yhteisöbussi vie yhteisöpalvelut lähelle kuntalaisia, jolloin palvelut ovat saavutettavissa koko kunnassa.

Mittari

Yhteisöbussi on toiminnassa.

Toteuma 2023

Moniammatillinen Yhteisöbussi-konsepti on käytössä.

Tavoite 6: Huolehdimme siitä, että kouluissa ja päiväkodeissa pystytään huomioimaan jokainen lapsi ja nuori yksilöllisesti tuen tarpeet ja haasteet huomioiden.

Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet	Mittari	Toteuma 2023
Lempäälän lukion opiskelun tuki ja opinto-ohjaus ovat uuden lukion opetussuunnitelman tavoitteiden mukaisia ja seutukunnallisesti kilpailukykyisiä.		Lempäälän lukiossa on 222 opiskelijaa / opinto-ohjaaja lukuvuonna 2023–2024. Lempäälän lukio saa Opetushallituksen lukiokoulutukselle suunnattua erityisavustusta, jonka käyttöaika päättyy 31.7.2024. Avustusta käytetään 0,5 opinto-ohjaajan palkkaa vastaaviin kuluihin. Lempäälän kunta on saanut avustusta lukion oppimisen tuen kehittämiseen (päätös 12/2023) 49 500 €, mikä osaltaan varmistaa opiskelun tuen jatkumisen.
Sitouttava kouluyhteisö –hanke on yhteisöllisen opiskeluhuollon hanke, jossa työskentelee 1,5 hyvinvointiohjaajaa. Hankkeen toinen kausi oli 1.7-31.12.2023. Toimintamallilla ennaltaehkäistään koulupoissaoloja ja tuetaan varhaista puuttumista.	Koulupoissaolojen määrä	Hyvinvointiohjaajat ovat koulujen arjessa oppilaita kohtaavana aikuisena. Hankkeen aikana kehitettiin myös 7-luokan luokanvalvojen omien tuntien opetussisältöjä. Teemoitettujen oppituntien sisällöt liittyivät arjen hyvinvointiin, itsetuntemukseen sekä tunne- ja vuorovaikutustaitoihin. Lempäälän kouluilla on ollut keväästä 2023 lähtien käytössä Someturva.
Sitouttava kouluyhteisö -hanke ja Tampereen kaupunkiseudun malli (koululäsnäolon tukeminen, poissaolojen ennaltaehkäisy ja niihin puuttuminen) liittyvät kouluhyvinvoinnin tukemiseen.		Tampereen kaupunkiseudun läsnäolon tukemisen ja poissaolojen seurannan suunnitelman mukaisesti oppilaiden poissaoloja seurataan prosentteina kynnysten ollessa 5-10 % ja 20 %. Lukuvuoden aikana tarkastellaan oppilaan poissaolotunteja kokonaisuutena. Wilma-robotia on pilotoitu lukuvuoden 2023-2024 aikana tukemaan systemaattista poissaolojen seurantaa.
Mikäli lapsiryhmässä on yksi tai useampi tukea tarvitseva lapsi, tulee tämä huomioida lapsiryhmän koossa, sitä pienentävästi tai vaihtoehtoisesti lapsiryhmään tulee palkata avustaja.	Lasten tuen tarpeet on pystytty ottamaan huomioon arjessa, joko lapsiryhmän kokoa pienentämällä tai palkkaamalla ryhmään avustaja.	Toteutunut 100 %.

Tavoite 7: Huolehdimme ulkoilureiteistä ja lähiliikuntapaikoista kaikille

Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet	Mittari	Toteuma 2023
Kävelyn ja pyöräilyn olosuhteiden parantamistoimenpiteitä suunnitellaan ja toteutetaan kunnan monialaisen KäPy-työryhmä (kävelyn ja pyöräilyn työryhmä) toimesta ja ollaan aktiivisesti yhteydessä Tampereen seutuverkoston sekä ELY-keskuksen kanssa.	Käpy-ohjelma valmis ja hyväksytty	Kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelma hyväksyttiin 04/2023. Katuja kuntokartoitusta jatkettiin kartoittamalla kävely- ja pyöräilyväylät. Katujen kuntotietoa kerättiin yhteistyökumppanin järjestämän digitaalisen pelin avulla osallistamalla kuntalaisia tiedon keräämiseen. Työ oli osa HINKU-työtä sekä kävelyn ja pyöräilyn edistämistä.

Tavoite 8: Edistetään kuntalaisten osallisuutta

Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet	Mittari	Toteuma 2023
Kehitetään vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksia osana kaikkien yhteisöpalvelujen toimintaa ja vahvistetaan järjestöyhteistyön rakenteita muun muassa käynnistämällä järjestöfoorumi ja seuraparlamentti.	Järjestöfoorumi kokoontuu 2 krt/vuosi, osallistujat lkm Seuraparlamentti kokoontuu 2 krt/vuosi, osallistujat lkm Yhteisökirje ilmestyy 10 krt/vuosi, osallistujat lkm	Järjestöfoorumi on kokoontunut kaksi kertaa. Osallistujia yhteensä 130. Seurafoorumi ja kulttuurin pyöreä pöytä on kokoontunut 2-4 krt/foorumi. Yhteisökirjeitä on lähetetty 8 kpl. Kulttuurifoorumit eli yhteiskehittämispöytämalli on kalenteroitu ja kulttuurin uutiskirje on ilmestynyt säännöllisesti.
Osallisuutta ja lähidemokratiaa vahvistetaan ottamalla osallistuvan budjetoinnin toimintatapa, Lempäälässä Idearaha (osallistuva budjetointi), käyttöön.	Osallistava budjetointi on käynnissä.	Osallistava budjetointi on käynnissä. Demokratiaa on edistetty käyttämällä yhteisöbussi Lempää ennakkoonestyspaikkana. Lempäälä-päivänä pidettiin järjestötori, johon osallistui yli kaksikymmentä järjestö-, seura- tai yhdistystoimijaa sekä Pirkan Opisto. Kuntalaisaloitteiden käsittelymallin on käytössä.
Mielen hyvinvointia lisäävä ja yhteishenkeä kohottava arkikulttuuri tavoittaa kuntalaiset.	Kävijämäärät, kasvu 10 %	Tapahtumien kävijämäärä vuonna 2023 oli 15 873. Kasvua vuoteen 2022 nähden on 11 %. Kulttuuripalveluiden kuukausittaisen uutiskirjeen tilaajamäärä on 89.
Nuorten kehittäjäryhmän pilotoinnin jatko	Osallistujamäärä/toiminta	Kehittäjäryhmän pilotointi on päätetty. Ryhmän tuottamia osallistamisen mahdollisuuksia on kehitetty ja juurrutettu toimintaan. Ideaparkin kanssa tehtiin sopimus nuorisotilan avaamisesta. Yhteiskehittämistyöpajoja pidettiin syyskaudella 2023 Ideaparkin toimijoiden, nuorten ja muiden sidosryhmien kanssa. Syyskaudella on tehty neljä toiminnansuunnittelukyselyä yläkouluikäisille lempääläisille ja näihin kyselyihin on tullut yli 1000 vastausta.

Tavoite 9: Vähennämme päihdeongelmia ja edistämme kuntalaisten mielenterveyttä

Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet	Mittari	Toteuma 2023
Ehkäisevän päihdetyön vahvistaminen osana HYTE-työskentelyä vahvistamalla Lempäälän kunnan henkilöstön osaamista.	Koulutukset/ työpajat, kysely	Nuorille ehkäisevän päihdetyön kahvit x 2, EPT-kysely kumppanuustiimeissä ja HYTE-työryhmässä 11/2023. EPT-aihe mukana kaikissa rakenteissa.
Vakiinnutetaan hyvinvoinnin edistämisen ja ehkäisevän päihdetyön rakenteiden toimintaa tukemalla kumppanuustiimien toiminnan käynnistymistä ja hyvinvointisuunnitelmien ja -ohjelmien toimeenpanoa rakenteissa.	Hyte-työryhmän ja kumppanuustiimien vuosikellot ovat käytössä	Hyte- työryhmän vuosikello on luotu ja sen luomiseen on useimmat työryhmän jäsenet osallistuneet. Hyte-työryhmä on kokoontunut vuosikellon mukaisesti yhteensä 14 kertaa. Kumppanuustiimeistä lasten ja nuorten kumppanuustiimi on kokoontunut 10 kertaa ja Ikäihmisten kumppanuustiimi on kokoontunut 9 kertaa ja työikäisten kumppanuustiimi 4 kertaa.
Tarjotaan lapsille ja nuorille yhtäläiset mahdollisuudet osallistua turvallisiin ja kehitystä edistäviin harrastuksiin.	Harrastava koululainen kerhotoimintaan osallistuvat lapset ja nuoret	Toteutuu laajalti ympäri kuntaa. Alakoululaisia kerhoihin on osallistunut 793. Yläkoululaisia noin 100 (yläkoululaisten toimintaan ei ennakkoilmoittautumista). Etsivä harrastustoiminta on tavoittanut noin 150 lasta.
	Kouluyhteisötaitojen sekä tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoitteluun on nimetty Lempäälän perusopetuksessa omat oppitunnit	Toteutuu koko kunnassa
Luodaan lapsille ja nuorille edellytyksiä turvalliseen arkeen	Kouluterveyskyselyn osallisuus- ja kiusaaminen indikaattorit	Indikaattoritietoja seurataan
Ehkäistään syrjäytymistä kouluun sitouttavalla työllä ja puututaan poissaoloihin systemaattisesti	WilmaRobotti	WilmaRobotti on otettu käyttöön kouluilla, joka on tuonut systemaattisuutta poissaolojen seurantaan ja niihin puuttumiseen. Yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttamisen tueksi on julkaistu seudullisessa hankeyhteistyössä Yhdessä yhteisöllisesti -laatukäsikirja ja esittelyvideo.

Lähteet

Duodecim. 2023. Millaisen jäljen koronapandemia jätti nuorten mielenterveyteen? [Duodecim Millaisen jäljen koronapandemia jätti nuorten mielenterveyteen? Duodecim Kimppakyydissä Silja Kosola](#)

Eskola, J. & Lanki, T. 2019. Ilmastomuutos vaikuttaa globaalisti terveyteen. Duodecim 2019; 135:321-3

Hyte-työryhmän ja kumppanuustiimien yhteinen hyvinvointityöpaja 22.2.2024

Karvonen, S., Kestilä, L. & Saikkonen, P. 2022. Suomalaisten hyvinvointi 2022. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Kestilä, L., Kapiainen, S., Mesiäslä, M., Rissanen, P. 2022. Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos - Raportti 4/2022.

Kestilä, L., Karvonen, S. 2023. Terve Suomi -tutkimus: Joka viides aikuinen on joutunut tinkimään ruoasta, lääkkeitä tai lääkärikäynneistä rahanpuutteen vuoksi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Majlander, S., Kilpeläinen, K. & Tuunainen, S. 2022. Väestöryhmät, joiden tilanne heikkeni koronaepidemian aikana. Suomen kestävä kasvun ohjelma. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos – Työpaperi 61/2022.

Move! -Fyysisen toimintakyvyn seurantajärjestelmä. Lempäälän tulokset syksy 2023.

Rintala, H., Pihkala, P., Saarimäki, S. 2023. Ympäristöahdistus ja -tunteet koskettavat monia. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. 2023;139(10):843-9

Sosiaali- ja terveysministeriö. STM. Koronavirus Suomessa. [Koronavirus Suomessa - Sosiaali- ja terveysministeriö \(stm.fi\)](#)

Suvisaari, J., Linnaranta, O., Kiviranta, H. 2022. Ukrainan kriisi koettelee monen henkisiä voimavaroja – erityisesti nuorten mielen hyvinvointia on nyt tuettava. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. THL. 2024. HYTE-kerroin – kannustin kunnille. [HYTE-kerroin – kannustin kunnille - THL](#)

Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2023

www.lempaala.fi

19.5.2024

www.lempaala.fi

**L^M
PÄÄ
LÄ**
KUNTA
JOKA
SANOO
KYLÄ!